

I. N. J.

Breves aliquot APHORISMI & eorum
PROBATIONES

De

**THEOLOGIA
NATURALI,**

Cujus particulam,

Divina moderante gratia,

*Cum consensu Ampliff. Fac. Phil. in
Reg. Acad. Aboensi,*

*Placide Cordatorum censura publica
destinat*

M. ESAIAS FELLMAN,

Respondente

ISAACO LITHOVIO

O. Botn.

*Ad diem 20. Decembr. 1729. Horis
locoque consuetis.*

**ABOÆ, Excud. JOH. KIÄMPE. Reg^o
Acad. Typograph.**

THE WAT

OF THE
WAT

OF THE
WAT

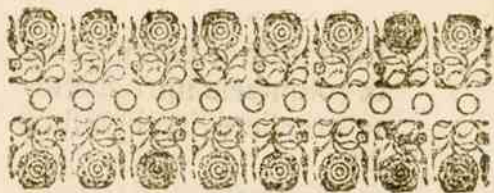
OF THE
WAT

OF THE
WAT

OF THE
WAT

OF THE
WAT

OF THE
WAT

D. D.

CAP. I.

De

RELIGIONE & THEOLOGIA NAT-
TURALI.

Aphor. I.

Religionis Naturalis *Anti-*
originem *vel* a cul- *Sceptic.*
tu infano eorum, *Anti-E-*
quæ exstimescimus, *picuree*
vel a fortuitorum casuum *us, An-*
pro divinis acceptatione, *ti-Hob-*
vel ab ignorantia causa- *besianus.*
rum secundarum, *vel* ab

A 2

ho-

hominum excogitatione
& voluntaria introductione
arcessere, irreligiosum
est.

Probatio.

- 1) Quia Gentiles non ex metu & casu aliquo, quæ facile evanescunt, sed metu judicis in throno pectoris sedentis, & intuitu operum divinorum ad cultum Numinis impulsæ sunt.
- 2) Quia utut sapientes Græcorum antiqui peculiares ferendo leges, suo accommodaverint instituto religionem, atque ad conservandam rempublicam judicaverint utilem; eos tamen primos existisse auctores religionis & inventores, omni sanæ rationi est absurdum.

Aph. II.

Anti-Hobbes. Nec proinde vim juris
& auctoritatē ex decreto
Anti-Maximæ imperantium accipit reli-
giō.
sticus.

Prob.

5
Prob.

1.) Q. conscientia dictamen civili non subjectum esse majestati; nec leges divinae ab humanis normari possunt. (2) Q. sic penes magistratum esset dictitare aequè impium & irreligiosum, ac religiosum atque pi-um; nec non pro lubitu hominum jam mutari, jam minui, jam augeri posset religio: quo nihil fingitur absurdus.

Aph. III.

Religio non tam re-*Anti-Epi-*
gendis dextre civitatibus *cureus An-*
& imperio stabiliendo, *ti-Machi-*
quam obstringendis Deo *avell.*
conscientiis praesertim in-
servire debet.

Prob.

1.) Q. Simulatam ejusmodi ad sub-ditos in obsequio continendos reli-gionem

gionem, summus ille cordium scruta-
tor, qui se nunquam patitur de-
cipi, indignatione duplici & vindi-
cta prosequitur. (2) Q. religio non
fucata ipsi etiam reipublicæ firmitus
est vinculum, ac ficta. *Ficta enim o-*
mnia, tanquam flosculi desidunt, nec
quidquam simulatum potest esse diutur-
um, ceu loquitur Cicero libr. II.
Off. Cap. XII.

Aph. IV.

Dogma. Hinc Theologia quoq;
etico-Pro- Naturalis est scientia pra-
*blemati-*ctica, * & ceteris philoso-
eus. phiae partibus præmitten-
da. **

Prob.

*1) Q. ut plurimæ Theol. Nat. con-
clusiones nullam formaliter præscr-
bant praxin, non tamen ideo mixta
dici poterit; verum quum & illæ pra-
xeos causa tractentur, atque ad pra-
xin tendant, propter ultimum suum
scopum

scopum, seu practicæ veniunt respiciendæ, constituuntque scientiam pure practicam. (2) *Q. Theol. Nat. non satiet hominis appetitum cognitione Dei nuda, sed accendet potius in homine majus desiderium fruendi illius.* sunt verba Bajeri in proleg. Comp. Theol. posit. Cap. I.

* 1) *Q.* ut scientia quævis clarissime ex primis suis deducitur causis, & a Deo jam omnis scientiæ certitudo atque veritas dependet; ita ejus cognitio ad jacienda aliarum disciplinarum fundamenta requiritur: adeo ut illa prætermissa, nulla de ceteris evidens haberi possit certitudo (2) *Q.* notitia Dei omnibus aliis, ceu causæ effectibus, nobilior venit æstimanda, & contemplatione dignior.

Aph V.

Ut ut Theol. Nat. uti- *Contra*
litas admodum late se *Naturali-*
extendat; * ad æternam *stas,* *In-*
tamen consequendam *Sa-* *differen-*
lutem

distas &c. litem manca est & imperfecta. **

Prob.

* 1.) Q. suam & intra & extra ecclesiam exercet pædiam. (2.) Q. Sobrie adhibita multum Theol. etiam revelata adfert adjumenti.

** 1.) Q. illa quæ præscribit media insufficientia sunt; non enim nisi finita tradit, finis vero obtinendus est infinitus: at finitum infiniti non est capax. (2.) Q. mysteria nulla, ceu ipsi impervia, novit; quæ tamen homini ad salutem contendenti cognita sunt absolute necessaria. (3.) Q. in revelata edocemur Theol. non posse nisi per fidem in Christum salvari quemquam: at nil de fide, nil de Christo novit ratio.

Aph. VI.

Anti-Fla- Non obstante Theol.
rianus, Nat. imperfectione, &
Anti- quoad principia & conclu-

clusiones vera est; * & Hoffmā-
fic revelatæ non contra-*nianus*.
dicit. **

Prob.

* 1.) Q. uti totius naturæ Iuminis-
que naturalis; ita etiam Theol. au-
ctor est Deus falli & fallere nescius.
2.) Q. ex principiis necessario veris
ob necessariam utrorumque conne-
xionem, oriantur conclusiones ve-
ræ, necesse est.

** 1.) Q. una tantum est veritas, &
verum vero semper consonat. (2) Q.
quamvis Theol. naturalis omnia in
universum mysteria ignoret, non i-
deo statim ea negat, aut illis sta-
tuit contrarium; sed suum duntaxat
judicium de iis, ceu objectis extra
suam positis spæram suspendit. Hinc
ignorare aliquid, ignorantia puta
simplici, qualis est Theol. naturalis,
non est statim & simul negare. Conf.
Acpin. Phil. part. 4. proleg.

CAP. II.

De

FINE THEOLOGICÆ NATURALIS.

Aph. I.

Anti-fo- Datur naturaliter insita
cin. Anti- quædam Dei notitia, tam
Hobbes. Theoretica, quam pra-
Anti-Loc- ctica.
kianus.

Prob.

1) Q. omne genus humanum præter experientiam communi quoque gentium consensu in cognitionem & cultum Dei propendet: Frustra igitur est potentia, seu inclinatio ejusmodi, quæ non produci saltem possit in actum. (2.) Q. sublata hac Dei notitia, tollitur etiam homini, quæ reliquis pollet animantibus, ratio.

Aph. II.

Anti-Car- De existentia igitur summi-
 mi-

mi Numinis ne ad momen- *tesia-*
tum quidem licite dubitari *mus.*
potest.

Prob.

1.) Q. non nisi de rebus dubiis dubi-
tandū: hæc vero res est manifestissi-
ma ob firmiter naturæ impressam
Dei notitiam. (2.) Q. illud tollit pie-
tatem cultumque divinum, hominem
interea temporis faciendo Atheum.

Aph. III.

Hinc nec Athei theore-*Anti - A-*
tici directæ, interne ob-*theisticus,*
firmati, per ignorantiam *Anti-Soci-*
am invincibilem dari *nianus.*
possunt.

Prob.

1.) Q. Conscientia hominis, cui
lex naturæ impressa est, nunquam
extingui & permanenter suffocari po-
test. (2.) Q. vel ex intuitu hujus u-
niver-

niversi quilibet, modo sana sua uti
velit ratione, facillime Numinis e-
xistentiam potest concludere. (3.) Q-
quæ adducuntur passim exempla con-
trarium evincere haud valent.

Aph. IV.

Anti-Car- Inest verò naturæ lu-
res. *Anti-* mini hæc notitia non qui-
Scholast. dem per ideam; * nec
& Proble- per modum Actus, sive
maticus. secundi, sive primi; **
sed, ut malunt, in poten-
tia propinqua, seu per
habitum κατ' ἀναλογίαν sic
dictum. ***

Prob.

1) Q. ut possibilem etiam *idea*, jux-
ta eosdem, inest nobis, non vero
tantum objectorum actu existentium;
ita nihil certi ab hac idea ad Dei e-
xistentiam concluditur. (2) Q. hanc
ideam, quod ad esse suum vicarium,
infinitam esse volunt & perfectam:
quod

quod ea laborat rursus absurditate, ac si finitum infiniti esset capax; & tot darentur actu infiniti, tot quoque dii, quot ideam hanc apud se advertunt homines: quod est penitus ex rerum natura tollere Deum.

** 1) Q. *notitia in actu secundo* semper actualem infert cognitionem, juxta imaginem menti impressam. (2) Q. in *actu etiam primo* stricte dicto notitia, quatenus est potentia cognoscendi completa, species rerum impressas seu intelligibiles in se continet; & ita de hac ipsa Dei non potest dici notitia.

*** 1) Q. *potentia* hæc non est nuda, sed perfectio quædam cognoscendi potentiae superaddita, conjuncta cum inclinatione & propensione efficacissima, quæ non tam naturali facilitate, quam necessitate sese exserit, quamprimum homines veras de Deo propositiones audiunt, intelligunt & recte secum expendunt. (2.) Q. *habitus analogice* sic dictus utique etiam potest

potentia propinqua saltem quoad rem ipsam dici potest.

Aph. V.

Dogmaticus. Connatae huic Dei notitiae superadditur etiam acquisita, quae est vel vulgaris, vel exactior.

Prob.

1) Q. illa ex justificatione aliorum & consideratione hujus universi minus accurata, non exclusa omni animi incertitudine, comparatur. Hec vero nobis ex argumentationibus per varias vias, nulla cum animi incertitudine, aut formidine oppositi conjuncta, ingeneratur.

Aph. VI

Ansi-spi-nozianus. Deus non est unica in mundo substantia, nec ejus natura & causa immanens.

Prob.

Prob.

1) Q. sic omnes creaturæ forent accidentia ipsius Dei, essetque is compositus, mutabilis & corruptibilis; quæ revera ex Deo non Deum faciunt. (2) Q. sic nulla esset differentia inter Deum & creaturas, sed creaturæ essent ipse Deus: causa namque immanens effectum sibi similem producit.

Aph. VII.

Nec in cogitatione, nec *Anti-spi-*
extensione, ceu proprie-
noz. Anti-
 tatibus ejus primariis, *Cartes.*
 consistit essentia Dei

prob.

1) Q. hæc duo attributa se tollunt invicem; cogitatio enim immaterialis aliquid dicit, extensio materialis: quæ de ente simplicissimo Deo minus commode prædicantur: nam materialem immaterialemque esse simul

mul, *σιδηρόζυλον* est. (2.) Q. ut conceptus *cogitationis* est actio, quæ aliquid in subiecto præsupponit agente; ita conceptus primus & fundamentum reliquorum esse n. qvit. (3.) Q. *extensio* cum Deo reciprocari non potest, ceu oportet illud quod ipsam ejus constituit essentiam (4.) Q. *extensio* hæc pugnat quoque cum Dei unitate, simplicitate, infinitate & perfectiōe, Atheismum inferens apertissimum, Deum cum natura, creatorem cum creatura confundendo.

Aph. VIII.

Anti-pa- Essentiæ quidem divi-
gan. Anti- næ unitatem Theol. a-
Keckerm. gnoscit Nat., * trinita-
Anti-Car- tem vero personarum ha-
tes. *Anti-* ud assequitur; ** nec ta-
Socin. men negat eandem &
 destruit; *** sed potius
 ex revelatione jam eleva-
 ta suo modo explicat. ****

Prob.

Prob.

* 1.) Q. Gentilium polytheismus, cuius variæ exstiterè causæ, philosophis sanioribus, unum tantum agnoscantibus Deum, risui fuit & aversationi.

** 2.) Q. trinitatem Theol. Nat. ne à posteriori quidem demonstrare ullo modo potest: nullum enim effectum a Deo invenit productum, ex quo eandem præbet & demonstraret.

*** 1.) Q. Canones omnes philosophici de naturalibus tantum & finitis personis atque essentis loquuntur, a quibus ad divinas concludere rationi non licet. (2.) Q. eadem regulæ, etiam in naturalibus quando specialibus applicantur, multo magis in applicatione ad supernaturalia & divina, debitis restringi debent limitibus.

**** 1.) Q. variæ adduci solent, ad illustrandum trinitatis mysterium, similitudines, quæ tamen suo tempore & cum grano salis, ne infidelium nos exponamus ludibrio, usurpanda sunt.

Aph. IX.

Anti-Aristot. Præcipuus attributo-
rum & operum divino-
*Matéria-*rum radius est *creatio* to-
rius. *Anti-*tius mundi, quem nec
Epicurus. ipsum æternum, * nec e-
*Anti-Spi-*jus materiam fuisse æter-
nos, nam, ** Nat. etiam The-
 ol. evincere contendit.

Prob.

* 1.) Q. non possibilitatem modo
 (h. e. qualis Deus in essendo, talis
 & in operando, independens, puta)
 sed actualem quoque mundi creatio-
 nem sana attingit ratio: quandoqui-
 dem in linea ascendente recta non
 posse dari causarum progressus in in-
 finitum, nec materiam ullam a se
 ipsa esse posse, ideoque in aliquo
 penultimo esse subsistendum, quod
 non ex præsupposito factum sit sub-
 jecto, sed per creationem esse su-
 um acceperit, naturaliter constat
 certissime. (2.) Q. vel ex gentium,
 regnorum, rerum publicarumque ori-
 rigi-

rigine; nec non inventione & incrementis artium atque scientiarum (de quibus omnibus historicorum nos dubitare non sinunt monumenta) de æternitate mundi sententia, solide refellitur. (3.) Q. omnes etiam gentiles saniores mundi asseruerunt creationem.

1.) Q. nihil poterit dici coæternū Deo; hac enim ratione duo forent principia prima & infinita; quod absurdum. (2.) Q. materia talis fuisset independens: jam vero ex independente dependentem creare mundum, denuo est contradictorium. (3.) Q. ad essentiam materiæ non pertinet præexistentia necessaria; necessaria enim existentia est summa perfectio: materia autem plurimis laborat imperfectionibus: ergo non potest pro ente omnium perfectissimo haberi nec proinde existentia gaudet necessaria & æterna.

Aph. X.

Utut speciales creatio- *Anti-pa-*
nis circumstantias non *ganus o-*
at

rient. An- attingat ratio sibi relicta, *
ti Kabbal. rite tamen instructa, nec
Anti-fa- per emanationem ex di-
nat. *Anti-* vina essentia, ** nec for-
Epicur. tuito atomorum concur-
Anti-Car- su, *** nec juxta leges
tes. *Anti-* naturæ & motus mecha-
Burner. nicas **** universum
 hoc existisse, sibi perſua-
 deri patitur.

Prob.

* 1.) Q. modus creationis respectu
 temporis, ordinis aliarumque cir-
 cumſtantiarum, utpote quæ sunt præ-
 terita, & a ſola creatoris libera vo-
 luntate dependent, ex Theol. Natur.
 principiis nihil ſolide ac firmiter ſta-
 tuitur; ſed quidquid eorum ſciri po-
 teſt, ex hiſtorica quadam relatione
 & codice ſacrarum literarum hau-
 ſtum ſit, oportet.

** 1.) Q. emanationis notio non
 niſi de rebus uſurpata materialibus
 proprie & univoce dici poteſt; at-
 que ſi materia Deo quoque eſſet tri-
 ben-

buenda; quod impium pariter ac
absolum. (2.) Q. id quod emanat, e-
jusdem est essentiae cum suo princi-
pio, quo ipso inter creatorem &
rem creatam tollitur discrimen, &
spinozismus introducitur, & omnes
creaturae, secundum Böhmi somni-
um, essent divinae partes essentiae.

*** 1.) Q. atomorum praëxisten-
tia dudum a physicis est communi-
ter rejecta & refutata. (2.) Q. ato-
mi materiam hujus universi praësup-
ponunt. (3.) Q. fortuitus earum con-
cursus causalitatem ipsius Dei, ne
dicam ejus existentiam, penitus tol-
lit; vel saltem otiosum eum fingit
spectatorem.

**** 1.) Q. in ordine modoque cre-
ationis speciali sanæ non licet ratio-
ni fingere falsas, ceu volunt, reve-
lationique contrarias hypotheses. (2.)
Q. sic materia, motus & certae leges
ejus creationi praësupponuntur; quo
ipso ea in naturalem quandam com-
mutata generationem, mundus vel
absque Deo fieri potuisse statuitur.

(3.) Q. accedente ad materiam atque motum sapientia directrice nulla monstrum aliquod, vel quidvis accessisset potius, quam adeo concinna & disposita rerum omnium structura, sui conditoris testans sapientiam infinitam. (4.) Q. juxta leges motuum agere, operis est providentiæ, non creationis.

Aph. XI.

Problema. Quod vero præter hominis spiritum, spiritus etiam alii dentur creati, angeli dicti, rationes Theol. Nat. vix probabiles adferre valet.

Prob.

(1.) Q. demonstratio angelorum a priori nulla plane dari potest; sed nec a posteriori eorum existentia demonstrabitur satis firmiter. (2.) Q. effectus monstrari potest nullus, qui non causis æque aliis, ac angelis; utpote vel Deo ipsi, vel animæ cui-dam separata homini sese adjungen-
tiæ

ti, vel naturalibus in homine causis,
vel sensibus deceptis, vel phantasiæ
& imaginationi, vel denique fraudi-
bus gentilium sacerdotum, adscribi
posset.

Aph. XII.

Deum vero esse mundi *Anti-A-*
& omnium in eo existen-*tbeist. An-*
tium Rectorem provi-*ti spinos.*
dum; * nec naturæ ne-*Anti-Hob-*
cessitate fluere omnia, ***bes.*
Firmiter Theol. statuit
Naturalis.

Prob.

• 1.) Q. posito Deo, non potest
non poni simul etiam ejus provi-
dentia, & imperium in quacunque
creata summum. (2.) Q. nihil quod
ab alio ducit originem seipsum con-
servare potest. (3.) Q. creaturæ re-
pugnat notioni a divina conservati-
one & imperio esse independentem.
4.) Q. posito dari quædam quæ divi-
na non indigeant directione, ni-
mis foret injurium in gloriam sum-
mi

mi illius numinis. (5.) Q. sublato regimine hoc divino, religio omnis, virtutis exercitium omne, leges & humanæ societates omnes tollerentur. (6.) Q. & internum conscientiae testimonium, & ipsa rerum experientia, & consensus saniorum gentilium idem nos firmiter edocent.

(1.) Q. Natura talis esset independens, quæque divino non egeret imperio, & per consequens ipse Deus: quod manifestum importat atheismum. (2.) Q. sic sublata omni libertate, ab hominibus mera constituerentur automata mechanica. (3.) Q. sic fatum illud stoicorum crassissimum, quod & ipsius Dei libertatem & leges tollit omnes, introduceretur.

Aph. XIII.

Dogmati- Finis Theol. Nat. in-
co-Proble- tentus formalis est frui-
maticus. tio mentalis * summi bo-
 ni in altera vita, ** quam
 dari

dari ipsa etiam ratio nos
dubitare non finit. ***

Prob.

* 1.) Q. quum hoc bonum homini
cum plantis atque brutis commune
non sit, nec ideo vegetativæ aut sen-
sitivæ, sed rationalis animæ est ope-
ratio. (2.) Q. animæ post hanc vitam
erunt a corporibus separata; unde
nec vita ipsis competit materialis.
(3.) Q. operatio animæ rationalis
proxime accedit ad ipsius Dei, seu
objecti sui, naturam.

** 1.) Q. operatio facultatum men-
tis humanæ circa Deum in hac vita
valde imperfecta est. (2.) Q. ut co-
gnitionis modus modum sequitur
naturæ cognoscentis; ita anima quā-
diu habet suum esse in materia, na-
turaliter non cognoscit adæquate,
nisi quæ formam in materia ha-
bent. (3.) Q. imperfecta ea est ope-
ratio, quæ per similitudinem & me-
dium fit: imo, quo minus medium

cum aliquo congruit, eo est imperfectior.

*** 1.) Q. aliam post hanc vitam dari, tam ex animæ humanæ immortalitate, quam ex justitia Dei & compensativa & vindicativa petitis ductu rationis argumentis, probari potest.

Ab. XIV.

Anti - A. Inter hanc summi boni fruitionem & ejus operi-
theist. An- positum, infelicitatem
ti-Platoni- improborum æternam,*
cus medium quendam non agnoscit statum Theol. Naturalis. **

Prob.

* 1.) Q. & animæ immortalitas, & justitia Dei vindicativa, pœnas malorum non longævas modo, sed æternas prorsus fore restantur. Nam præter indignitatem personæ culpam contrahentis, tanta est Numinis offensi majestas, ut quantalibet suppliciorum immani-

sanitate, numquam sufficienter repens
pœna censetur, ceu dixerit, Schmid;
Part. I. Theol. Nat. posit. Sect. 2. §. 6.

** 1.) Q. inter probitatem & im-
probitatem non datur medium inter-
cedens apud Deum, sed improbitas
omnis infinitam Dei lædit justitiam,
pœnas & intensive & extensive infi-
nitas infligentem.

Aph. XV.

Ingressum vero ad ali-Dogmati-
am vitam, corporis & co-proble-
animæ solutionem esse maticus.
ratio videt & credit;* il-
lius vero resurrectionem,
** & universale judicium,
*** & destructionem hu-
jus universi, **** haud
firmiter sola determinare
potest.

Prob.

* 1. Q. mortis tragœdiam non ratio
solum, sed & universale experimen-
tum docet. (2) Q. causas quoque mor-
tis

ris physicas, utut non æque morales, sibi perspectas habet.

*** 1. Q. *resurrectio*, ut & sequentes actus, sunt res facti, mereque liberissimæ Dei voluntatis. (2. Q. licet possibilisatem ejus tam passivam quam activam agnoscat, a posse tamen ad esse & velle Dei, argumentari non sustinet.

*** 1. Q. judicatum quidem iri defunctorum animas ratio facile credit: an vero in universali quodam id fiat judicio, definire nequit; utpote quod a libero dependet judicis arbitrio, quod citra revelationem præscire nequit; sed potius plane frustraneum arbitratur.

**** 1.) Q. quamvis *stoici* mundi interitum per conflagrationem quandam fieri statuerint, non tamen totalem, sed immutationem duntaxat ejus crediderunt. (2.) Q. ubi philosophi quidam, naturam senescere & deteriorem fieri asseruerunt, non physicam, sed moralem citius ejus corruptionem intellexisse videntur,

S. D. G.